

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 9 December 1900. No. 1197.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden / 1.20, voor het buitenland per jaar / 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertenties: van 1 tot 6 regels / 1.20, voor elke regel meer 20 Cent. Aanvragen en vernieuwing van afzeggingen en Verlang van Verren. 12 Ct. p. regel.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE: Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donnerdag's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Van de Gemeene gratie.

LAATSTE REEKS.

XLIV.

HET HUISGEZIN.

IV.

Doch zoo het kwaad is in uw oogen, den Heere te dienen, kiest u heden, wie u dien zult, hetzij de goden, welke uwe vaderen, die aan de andere zijde der rivier waren, gediend hebben, of de goden der Amorieten, in welke land gij woont; maar aangaande mij, en mijn huis, wij zullen den Heere dienen. Jozua 24 : 15

In het gemeen is alzoo onder „Christelijk Huisgezin” zulk een Gezin te verstaan, dat bestaat en zich gedraagt naar de hoogere opvatting, die in Christenlanden ingang vond, inheemsch werd, en nog door usantie en wet geldt, met opzicht tot de drie grondbetrekkingen, die het Huisgezin saamhouden, t. w. die tusschen man en vrouw, ouders en kinderen, en broeders en zusters onderling. In het Heidenland en onder den Islam bestaat geen Christelijk Huisgezin, omdat de opvatting omtrent deze drie grondbetrekkingen er een andere is. En wel kan men zeggen, dat er in dezen zin een bijna Christelijk Huisgezin onder veel Joden bestaat; doch dan zij hierbij opgemerkt, dat dit zich wel ten deele verklaart uit den invloed van het Oude Testament, maar toch vooral daaraan te danken is, dat ze in Christenlanden en onder Christelijke wetgeving wonen; terwijl niet mag worden voorbijgezien, dat de Bilha's en Zilpa's, die door de Christelijke opvatting van het Huisgezin geheel uitgebaanen zijn, in de Joodsche opvatting van het Huisgezin nog maar al te dikwijls haar plaats innemen.

Maar nu sluit zich bij deze eerste opvatting van het Christelijk Huisgezin nog een tweede van gansch andere strekking aan, en die reeds kortelijk door ons werd aangeduid als daarin te bestaan, dat het Christelijk Huisgezin tevens *huiskerk* is. Dat nu is, uit den aard der zaak, een geheel ander begrip van *Christelijk* voor Huisgezin, dan we eerst hebben toegelicht. Een Huisgezin kan zoo bestaan en leven, dat de echt tusschen man en vrouw, de wederzijdsche betrekking tusschen ouders en kinderen, en zoo ook de onderlinge liefde van broeders en zusters voor elkander, geheel beantwoordt aan de in Christenlanden geldende opvatting, ook al is er in zulk een Gezin van den dienst van Christus geen sprake. Men ziet dat voor oogen aan zoo menig ongelooft en toch teederlijk en ernstig levend Gezin; men ontwaart het ten deele in de beste Joodsche families, die in gevoel van geslachtssamenhang het van ons zelfs winnen. Maar in een Christelijk Huisgezin in den laatste bedoelden zin, is bij dezulken geen sprake. Een *huiskerk* kan het Gezin alleen dan zijn, zoo het hoofd des Gezins den Christus als zijn Heere en Koning belijdt, en den dienst van Christus in zijn Gezin handhaaft. Doch hieruit blijkt dan ook, dat dit tweerlei begrip van Christelijk Huisgezin zich splitst naar de onderscheiding tusschen de Gemeene gratie en de Particuliere genade. De drie grondbetrekkingen van het familieleven behoren tot het natuurlijk en burgerlijk leven, en hebben als zoodanig met de eeuwige zaligheid niets uitstaande. Iemand die nooit huwde, of ook iemand die wel huwde maar nooit kinderen kreeg, of ook iemand die, als eenig kind, in zijn vaders huis nooit broeders had, of eindelijk iemand, die noch zijn vader noch zijn moeder ooit gekend heeft, kan daarom zeer wel zalig worden. En ook omgekeerd, kan er zeer wel iemand zijn, die kuisch en trouw leefde met zijn huisvrouw, die zijn kinderen teeder heeft lief gehad, zijn ouders heeft geëerd, zijn broeders en zusters heeft verzorgd, en die toch niet tot geloof komt. Alle uitnemendheid van het Gezinleven, die uit de veredeling van zijn drie grondbetrekkingen zonder meer opkomt, blijft dus geheel binnen het perk van het normale menschelek leven, en is te verklaren uit de Gemeene gratie, al is het ook, dat deze Gemeene gratie haar volcinding eerst ontving door den invloed van Oud en Nieuw Testament. Maar zoo is het niet, zoo het begrip van *Christelijk* voor Huisgezin met den dienst van Christus in verband brengt. Die dienst kan ook in het Gezin niet bestaan zonder geloof in Christus, en het geloof in Christus doet altoos op de eeuwige zaligheid, en behoort geheel en uitsluitend tot het heilig terrein der Particuliere genade.

Is dan dat optreden van het Gezin als Huiskerk, iets dat er als vreemd aan de natuur van het Gezin bij komt? Zoo zou men, afgaande op het pas gezegde, allicht kunnen wagen, en toch is dit onze bedoeling in het minst niet. Integendeel, het Gezin is wel terdege, krachtens de Scheppingsordinantie, ook bestemd om instrument te zijn voor gezamenlijke Godsverering. Dit is niet vreemd aan zijn wezen, maar dit hoort er toe. Als Jozua aan Israel betuigt: „Aangaande mij en mijn huis, wij zullen den Heere dienen”, dan is het den zin dezer woorden vervalschen, zoo men ze verstaat van een voornemen, om als man en vrouw, ouders en kinderen, broeders en zusters, lief en teederlijk met elkander saam te leven. Dat bedoelen deze woorden volstrekt niet. Ze zien op heel iets anders, en houden, volgens hetgeen onmiddellijk voorafgaat, de belofte in, dat Jozua in zijn Gezin de vereering van Jehovah zal handhaven. Vooraf toch gaan deze woorden: „Kiest u heden wien gij dienen zult, hetzij de goden, welke uwe vaderen, welke aan de andere zijde der rivier waren, gediend hebben, of de goden der Amorieten, en daarop volgt dan de pertinente verklaring: „Maar aangaande mij en mijn huis, wij zullen Jehovah dienen.” Er is hier dus met geen woord sprake van regeling der huiselijke betrekkingen of der onderlinge verhouding tusschen de leden van het Gezin, maar uitsluitend van de verhouding waarin het Gezin, onder Jozua als zijn hoofd, zich plaatsen zal tegenover God. Er moet, dit is de onderstelling, in elk Gezin ook de dienst en de vereering van een goddelijk wezen zijn. Dit nu is bij de Heidenen uitgegaan op een huiselijke vereering van hun afgoden. Maar Jozua veroordeelt dat, stelt den eisch er tegenover, dat elk Gezin Jehovah zal vereeren, en maakt zijn vast besluit bekend, om voor zooveel zijn eigen Gezin aangaat, met alle vereering van den afgod te breken, en uitsluitend en eeniglijk den dienst van Jehovah, den eenig waren God, in zijn Gezin toe te laten.

Dit volgt evenzoo uit nog iets anders. Een zelfstandig kerkelijk instituut is er eerst na den Pinksterdag voor aller oog zichtbaar geworden. Het moge reeds in den kring van Jezus en zijn discipelen als praeformatie bestaan hebben, toch is de wereldkerk eerst na de uitstorting van den Heiligen Geest als macht in de wereld opgetreden. Voor dien tijd was er onder Israel ook wel een kerk, maar niet als zelfstandig instituut; ze was toen met het nationale leven van Israel dooreengevlochten en bestond alleen bij dat één volk. En gaat ge nog verder in de geschiedenis terug, tot achter den tijd toen Mozes Israel tot een volk organiseerde, dan vindt ge ook wel een kerk, maar saamgeweven met het patriarchale leven. In Abrahams dagen bestond er geen enkel afzonderlijk kerkelijk ambt. Er is hoogepriester, priester noch leviet, en Abraham zelf is voor zijn Gezin en geslacht de profeet, de priester, en zoo ge wilt, de koning, die met koningen verbonden sluit en koningen beoorlooft. Ook in de arke van Noach is geen afzonderlijk priester aanwezig. Noach zelf is de priester die na den zondvloed Gode offerande toebrengt. En al is ons van de jaren die aan den zondvloed voorafgingen, weinig opgeteekend, zooveel weten we toch, dat er ook toen Godsverering was, en dat deze Godsverering evennu door afzonderlijke priesters werd geleid, maar dat de geslachtskoppen en gezinshoofden de hunnen voorgingen. Op het eerste Gezin van Adam en Eva teruggaande, is er dan ook geen twijfel, of er was ook in dit Gezin Godsverering, maar zonder dat er van een afzonderlijken priesterstand of kerkelijke instelling ook maar sprake kon zijn. De kerk was er, want begrepen als de vergadering der geloovigen, is de kerk er van alle eeuwen af geweest; maar ze bezat geen afzonderlijk instituut, ze was één met het burgerlijk leven, en bezat geen anderen vorm om tot uiting en openbaring te komen dan in het Gezin, en in het daaruit opgekomen patriarchale geslachtsverband. Er is niet een afzonderlijke priester, die voor Kain en Abel offert, maar Kain en Abel offeren zelf.

Juist hierin komt dan ook het principiële onderscheid uit tusschen het Gezin en de Overheid. Het Gezin is uit de Schepping, na de Schepping door de zonde bedorven, en door de Gemeene gratie in stand gehouden en tegen de zonde verdedigd. De Overheid daarentegen is niet uit de Schepping, maar alleen uit de Gemeene gratie, en door de Gemeene gratie ingesteld, omdat de zonde het patriarchale geslachtsverband verzwakte en ten slotte te niet deed. Vandaar dan ook, dat de Overheid geen kerkelijke roeping heeft, maar het Gezin wel. Onze vaderen deden dit verschil scherp uitkomen in hun verzet

tegen de voorstelling, alsof de Overheid slechts een uitbreiding ware van het *natuurlijk* gezin. Ware dit het geval geweest, dan natuurlijk zou de Overheid ook kerkelijke roeping hebben gehad, want de vader is als gezinshoofd ook voor de waarneming van den dienst van God verantwoordelijk. Maar hiertegen juist kwamen onze vaderen en met name Voetius op (Zie *Politia Eccl.* II. p. 322—324.) Dit kon niet. Er kan slechts één vaderlijk gezin tegelijk bestaan. Had de Overheid dit bezeten, dan zou het Gezinleven, en daarmee het kerkelijk leven in zijn vrijheid vernietigd zijn geworden. Op dezen grond werd dan ook alle rechtstreeksche inmenging in het leven van Gezin en kerk aan de Overheid ontzegd, en had zij zich te bepalen tot haar eigen taak. In de Overheid kan niet zijn, wat rechtstreeks uit de Schepping opkomt, omdat de Scheppingsordinantie geen Overheid kent, en de Overheid er alleen om de zonde gekomen is. Het Huisgezin daarentegen, dat welterdege uit de Scheppingsordinantie opkomt, behoudt ook nu nog alle rechten en verplichtingen die het oorspronkelijk bezat; en overmits het ook onder de verplichting behoort, om God te dienen en te vereeren, zoo volgt hieruit, dat het Gezin ook nu nog *huiskerk* moet zijn. En dit niet, alsof hierdoor iets nieuws bij het Gezin bijkomt, maar zoo, dat hierdoor slechts opleeft iets wat van meetaf tot het wezen en tot de instelling van het Gezin behoorde.

De geschiedenis leert dan ook, dat het Gezin onder de meeste volken nog altoos zekere Godsverering in stand hield. Niet de *ware* Godsverering, dit spreekt vanzelf. Ook hier deed het veldwinnen van de afgoderij zijn werk. Wel werd de dienst van God niet terstond en niet plotseling door den dienst der afgoden vervangen. Stellig zijn de eerste gezinnen nog begonnen met den dienst van den eenig waren God bij te houden. Maar allengs verliep dit. We zien dit het best aan het Gezin van Jacob, in verband met dat van Laban. Telkens ontwaart men, dat in deze geslachten nog kennis van den dienst van Jehovah overig was, maar daarnaast was de dienst en de vereering van de *Teraphim* reeds ingeslopen. Het werd een vermenging van den dienst van God met den dienst der afgoden. De patriarchen hadden hiertegen een harden strijd te strijden. Meer dan eens moesten ze deze overblijfselen van afgoderij in hun Gezin te keer gaan en stuiten. En als Israel uit Egypte is uitgetrokken, blijkt opnieuw, hoe zich afgoderij in het Gezinleven genesteld had. Maar toch, al verliep de dienst van God bij de andere volken in nog erger mate, zoo dat ten slotte alle vereering van Jehovah ophield, en niets dan de dienst der afgoden overbleef, ook zoo bleef dan toch de gewoonte in stand, om het Gezin tevens te doen optreden als een kring van religieusen aard.

Na nog is dit zoo bij de meeste Heidenische en Mohamedaansche volken. Het Gezinleven gaat niet op in bedrijf en familieleven, maar wij tevens zekere heilige vereering hebben. Die vereering moge nu bij de Chinezen opgaan in een vereering van de voorvaders, en bij anderen in een vereering van de geesten, het feit blijft dan toch, dat men in het Gezin nog iets anders zoekt en bedoelt, dan voldoende aan de behoeften van het natuurlijke en burgerlijke leven. Het Gezin blijft zekere hoogere wijding behouden. En zelfs als allengs de toestand intreedt, dat deze religieuze vereering er alleen op gericht is, om den toorn der goden van het Gezin af te wenden, aan krankheid en dood te ontkomen, en zegen op zijn bedrijf te verwerven, ook zoo blijft dan toch het Gezin als zoodanig in zekere betrekking staan tot de onzichtbare wereld, en blijft uit het Gezinleven zekere aanbidding, zekere offerande en zekere vereering naar die verborgen geestenwereld uitgaan. Alleen in de kringen der ongelooften, gelijk men die onder den invloed der valsche filosofie in Griekenland en Rome zag opkomen, en nu weer onder den invloed der nieuwe wijsbegeerte zich in het Christelijk Europa ziet openbaren, is er van een Gezinleven sprake, dat *elken* band van dien aard heeft afgesneden, en geheel in het natuurlijke leven opgaat. Een Gezinleven, absoluut zonder eenige hooge vereering, vindt ge alleen bij enkele verwilderde stammen in Afrika, en in enkele hoogontwikkelde kringen van het over-beschaafd Europa. Elders niet. Overal elders heeft, onder wat verbasterden vorm ook, nog altoos zekere hoogere vereering in het Gezin stand gehouden.

Uit dien hoofde kon het niet anders, of, toen onder den invloed van het Evangelie het burgerlijk Gezinleven dien hooger vorm aannam, die door wet

en usantie thans in Christenlanden normaal is, moest zich in dit veredeld Gezin vanzelf ook weer de Godsverering een plaats bereiden; en waar de Particuliere genade geloof in Christus in het hart had gewrocht, moest er dit vanzelf toe leiden, dat het Gezin *huiskerk* werd. Dit is gefundeerd in den *huwelijk* doop, en gelijk ons later blijken zal ook in de dusgenaamde *inzegening van het Huwelijk*. Ware Godsverering is voor zondaren niet mogelijk dan in Christus. Dat was niet zoo krachtens de Schepping. Naar Scheppingsordinantie was de ware Godsverering voor den nog niet gevallen mensch natuurlijke levensuiting. Na den val daarentegen kon dit niet meer. De mensch, die van God was afgevalen, kon God niet meer naar zijn wil vereeren. Om hiertoe weer in staat te zijn, moest hij eerst, als zondaar, tot geloof en bekeering worden gebracht, en dit is buiten Christus en het werk zijner verlossing ondenkbaar. Ge kunt thans derhalve wel hebben een Gezin zonder geloof, waarin toch de verhouding tusschen man en vrouw, ouders en kinderen, broeders en zusters, een hecht en aangenaam karakter draagt; maar ge kunt zonder persoonlijk geloof van de leden van het Gezin, in dat Gezin als zoodanig, geen ware Godsverering hebben. Dit wordt alleen mogelijk, indien er in dat Gezin, nevens de Gemeene gratie, ook Particuliere genade werkt, en de naam van Jezus er beleden wordt als de enige naam die onder den hemel ter zaligheid gegeven is.

Ge kunt derhalve in *algemeen* zin van een „Christelijk Huisgezin” spreken, om daardoor in tegenstelling met het Heidenisch Gezin uit te drukken, dat de algemene levensverhoudingen in het Gezin betrekkelijk zuiver zijn, en dan blijft het geloof er buiten. Maar bedoelt ge een Christelijk Gezin, dat tevens een *huiskerk* zal wezen en Gode zijn eere zal toebrengen, dan gaat dat niet meer in dien algemeenen zin, maar dan moet ge dit nemen in die engere beteekenis, dat het alleen daar gevonden wordt, waar geloovigen samenleven. En nu zegge men niet, dat deze onderscheiding ook wel weg kan blijven, want dat het toch alleen in dien laatste zin een Christelijk Huisgezin in de eigenlijke beteekenis van het woord is, want juist de roeping van Wet en Overheid weersprekt dit. Onze Overheid heeft wel degelijk zorg te dragen, dat door de wet het Christelijk Gezinleven onder ons in stand blijve. Doch wie dit uitsprekt, en zich opmaakt om in den Staat het Christelijk Gezin tegen de vrije liefde, de gemakkelijke echtscheiding, de onderminning van het maritaal gezin, en zooveel meer, te verdedigen, bedoelt daarmee in het minst niet, dat de Overheid tevens het Gezin tot een Huiskerk zal stampelen. Daarin heeft de Overheid zich niet te mengen. Noch met den Doop, noch met de inzegening van het Huwelijk heeft zij iets uitstaande, en veel min nog met de huiselijke goddienstoefening, de huiselijke gebeden en offeranden. Het onderscheid, waarop we wijzen, is alzoo zeer wezenlijk. Het Huisgezin heeft zijn *burgerlijke* en zijn *geestelijke* roeping. In zooverre het een burgerlijke roeping heeft, berust het op de zuiverheid van de drie grondverhoudingen tusschen man en vrouw, ouders en kinderen, broeders en zusters. Maar voor zoover het een geestelijke roeping heeft, berust het op de verhouding der gezinsleden, en met name van het gezinshoofd, tot God en zijn Christus, en in verband hiertoe op den Kinderdoop en de heiliging van het Huwelijk van de zijde der Kerk. De twee terreinen van de Gemeene gratie en van de Particuliere genade, raken alzoo in het Gezin aan elkander, gelijk ze aan elkander raken in het persoonlijk leven van elk geloovige. Voor wat de *burgerlijke* zijde van het Gezinleven aangaat, wordt het in stand gehouden door de *Gemeene gratie*; voor wat zijn *geestelijke* roeping aangaat, ontleent het zijn wijding uitsluitend aan de *Particuliere genade*. Een Gezin kan burgerlijk op orde lijken voet leven, zonder daarin nog huiskerk te zijn. En ook een Gezin kan zich stiptelijk als huiskerk gedragen, en dat toch de verhouding tusschen man en vrouw, ouders en kinderen, broeders en zusters, maar al te veel te wenschen overlaat. En juist dit laatste, wat zulk een vloek over het leven, en zulk een Farizeesch smaad over den naam van Christus brengt, is te wijten aan de onjuiste verwarring van deze beide. Dan toch gaat men in den waan verkeeren, dat alles goed voor God is, zoo er maar gebeden, gelezen en gezongen wordt, terwijl men vergeet, dat zoo wel de *huiskerk* in stand blijft, maar dat dit op zichzelf nog volstrekt de burgerlijke roeping van het

Gezin niet aan het hoog gebod doet beantwoorden.

Is daarentegen een Huisgezin niet alleen in goeden zin een huiskerk van gedoopten, maar tevens in burgerlijken zin naar adel van de onderlinge verhoudingen strevend, dan mag vrijelijk worden geroemd, dat er niets boven het samenleven in zulk een Christelijk Gezin uitgaat. Dan toch blijven die twee niet los naast elkander staan, maar werken wederkeerig op elkander in. Er gaat dan van het geloof een welriekende geur uit, die heel het Gezinleven doordringt, en aan alle betrekkingen en verhoudingen in het Gezin een hoogere wijding verleent. Wie in zijn vrouw en kinderen mede-verlosten door het bloed des Kruizes mag zien, voelt nog heel iets anders voor ze, dan hij, die ze alleen mint in hun natuurlijke eigenschappen. Wie weten saam leden van het één mystieke lichaam van Christus te zijn, gevoelen zich ook als leden van het Gezin één op een intiemer en heiliger wijze, zooals dit buiten de Doopsgeade ondenkbaar is. Wie telkens saam zich voor Gods aangezicht stellen, ontvangen veel dieper indruk van de verplichtingen, waarin ze van Gods wege tegenover elkander staan. De wetenschap van voor meer dan één leven aan elkander verbonden te zijn, leent aan het saamleven een gevoel van duurzaamheid, dat elders wordt gemist. Zoo zal de vreemde Gods en de vereering van God en zijn Christus in het Gezinleven vanzelf aan heel het Gezinleven een hooger glans leenen, en omgekeerd zal de burgerlijke zijde van het Gezinleven een oefenschool van geloof, liefde en toewijding worden, zooals alleen het Gezin haar in die teederheid en op die innige en intieme wijze geven kan. Ze weten dan ook niet, wat ze wegwerpen, die met de voorvaderlijke traditie van de Huisgebeden breken. Het is of ge de vensters sluit, dat het licht niet in uw woning straalt, om bij dag en bij nacht alleen bij kunstlicht saam te leven. Het is het rad des levens van zijn spijl affichten, dat het nu knarst en stoot. Het is opzettelijk het goud verdonkeren, dat God u in volgen glans had toevertrouwd. Weinig minder dan een misdaad, gepleegd tegen u zelve en tegen uw Gezin.

„De rijkdom der heerlijkheid van zijn erfenis in de heiligen.”

Namelijk verlichte oogen uws verstand, opdat gij moogt weten, welke zij de hoop van uwe roeping, en welke de rijkdom, zij der heerlijkheid van uwe erfenis in de heiligen. Ephesus 1:18

Er is wat de Schrift noemt: „de toekomstige eeuw”, die ingaat als de Christus wederkomt, en er is „deze eeuw”, doende op al den tijd, die aan Jezus wederkomst voorafgaat. Beide saam vindt ge in dit één zeggen van den Heiland, dat de zonde tegen den Heiligen Geest niet zal vergeven worden „noch in deze eeuw, noch in de toekomstige”.

Die twee eeuwen vormen dus twee sferen, sferen voor ons leven en sferen voor ons denken. Aan den éénen kant de wereld om ons heen; maar verre daarboven uitgaande de wereld die bij God is, en die eens ook hier beneden die oude, voorbijgaande wereld zal vervangen.

Voor een ongelooftige geeft dit nu geen verleggenheid. Voor hem bestaat alleen „deze wereld” en „deze eeuw”. Maar een kind van God leeft tegelijk in die twee werelden en in die twee eeuwen; en inleven en zich indenken in die twee werelden is iets, waartoe hij alleen door genade bekwaamd wordt.

Eerst door bijzondere genade komen die twee bij hem in zuiver *aanrecht*. Veelal echter ontbreekt die genade. En zoo vindt ge dan onder de kinderen Gods aan den éénen kant denken, die rijk en vol inleven in deze wereld; nu niet in zondigen, maar in edelen zin; doch die het inleven in de „toekomstige eeuw” en in de „toekomstige wereld der heerlijkheid” zoo goed als niet kennen. Ze weten wel dat die eeuw en die wereld komt, maar ze stellen het inleven daarin tot later uit.

Andere daarentegen onder Gods kinderen vervallen in de tegenovergestelde eenzijdigheid. Ze sluiten zooveel mogelijk het oog voor deze wereld, om zich schier eeniglijk bezig te houden met de „toekomstige eeuw”. In het klooster, dat geheel van deze wereld afsluit, vindt dit streven en deze neiging haar volcinding.

Evenwicht is noch bij de eersten noch bij de laatsten. Veelal is de balans bij beiden geheel doorgezwikt. Bij de eersten is de schaal van deze eeuw omhoog, en die van de toekomstige eeuw zwaar in de hoogte. Bij de anderen daarentegen is de schaal van deze wereld geheel uit het gezicht, en alleen de schaal van de wereld die komt, voor hun oogen.

Zoo is het nu bij zooveel, en zoo dreigde het reeds te worden in de kerk van Efeze toen Paulus nog leefde. En daarom schrijft Paulus aan die kerk, dat hij dag aan dag voor de heiligen van Efeze bidt, opdat hun de bijzon-